

همراه با قهرمان ساده نویسی

بررسی

روزنامه خلاصه الحوادث

ناصر اسکندری کارشناس بخش نشریات

روش تنظیم مقاله:

در ارائه این مقاله، همه شماره‌های روزنامه خلاصه الحوادث، نسخه به نسخه مورد بررسی قرار گرفته است و تکیه مقاله بیشتر بر توصیف روزنامه می‌باشد و در جاهایی که نگارنده صلاح دیده است، به تحلیل جنبه‌هایی از روزنامه پرداخته است. امید است عزیزان فعال در این حوزه‌بنده را از راهنمایی‌های ارزشمند خود بهره‌مند نمایند.

و روز یکشنبه بیست و پنجم شهر ذی الحجه الحرام همان سال در دارالخلافه طهران زینت بخش اورنگ خلافت گردیده و امروز چهل و هفت سال تمام قمری از سن همایون و دو سال هفت ماه قمری از سلطنت روز افزون گذشته و این سوم عید و جشن سعید میلاد همایون است که...

خلاصه الحوادث از انتشارات وزارت انطباعات بوده و بنابراین روزنامه دولتی است. به همین خاطر در لوگوی هر شماره، علامت شیر و خورشید که علامت دولتی بودن آن است، به چاپ رسیده است؛ اما میرزا محمودخان احتشام السلطنه از دولتمردان این دوره در خاطرات خود، «انجمن معارف» را، که انجمنی عمومی و نیمه دولتی بود، ناشر خلاصه الحوادث می‌شناساند^(۱)؛ وی نوشته است: انتشار اولین روزنامه ملی یکی دیگر از مهمترین اقدامات انجمن معارف بود. روزنامه خلاصه الحوادث روزانه، در یک ورق، با قیمت بسیار نازل که ابتدا قیمت آن هر شماره یک شاهی و بعد از چند شماره به درخواست خریداران صد دینار گردید، به وسیله انجمن معارف منتشر شد. در هیچ کجای روزنامه، نامی از مدیر مسئول و صاحب امتیاز برده نشده است. اما چون در آن موقع

امروز روز مولود همایون شاهنشاه است، اجمالا معروض می‌داریم اعلیحضرت شاهنشاه مظفرالدین شاه هشتمین تاجدار و شه‌ریار با اقتدار از دودمان جلیل‌الشأن قاجار روز جمعه چهاردهم شهر جمادی الاخره سنه ۱۲۶۹ هجری متولد شده و روز شنبه هیجدهم ذی‌القعده الحرام سنه هزار و سیصد و سیزده در دارالسلطنه تبریز جلوس به تخت سلطنت فرموده

اولین شماره روزنامه یومیه خلاصه الحوادث در تاریخ چهاردهم جمادی الاخره هزار سیصد و شانزده مطابق سی و یک اکتبر هزار و هشتصد و نود و هشت میلادی منتشر شد. این روزنامه در طهران و روی یک ورق به قطع متوسط با چاپ سربی در حالی که روی دیگر آن ورق سفید بوده، طبع و توزیع گردید. این روزنامه اولین روزنامه یومیه دولتی بود که به زبان فارسی منتشر شد.^(۱) کلیه اخبار این روزنامه در دو قسمت وقایع داخله و وقایع خارجه می‌باشد.

درباره هدف از انتشار این روزنامه در شماره اول این چنین آمده است:

«بسمه تبارک و تعالی. مقدمه. چون در این عصر، اطلاع و آگاهی از اوضاع و احوال عالم برای هر فردی از افراد، کمال اهمیت هم‌رسانیده و امروز روزی نیست که مردم با چشم و گوش بسته‌آسوده و خاموش نشسته، غفلت و هوشیاری و خواب و بیداری و عقل و جهل و باخبری و بی‌خبری را یکسان تصور نمایند و وسیله برای این آگاهی جز روزنامه‌جات عالم نیست و از آن طرف، مشتری روزنامه‌جات عمده شدن برای همه کس مقدور نمی‌باشد و گذشته از این روزنامه‌جات تا به دست شخص می‌رسد، مطالب عمده مفیده آن غالباً کهنه است، لهذا اداره انطباعات ایران محض خدمت به عمومی اینا وطن عزیز خود، این جریده مختصر یومیه را که حاوی خلاصه اخبار مهمه یومیه تمام عالم و هم مختصری از وقایع عمده داخله مملکت می‌باشد، به عنایت و یاری الله و توجهات خاطر خطیر همایون شاهنشاه جهان پناه - خلدالله سلطانه - احداث و ایجاد نمود و از امروز که روز میلاد سعادت بنیاد اعلیحضرت قوی شوکت همایون شاهنشاه مظفرالدین شاه قاجار - روحنا فداء - و اسعد تمام ایام است، به مبارکی و میمنت افتتاح و شروع به روزنامه خلاصه الحوادث شد؛ امید به یاری خدای ثوالمنن و مددکاری یاران و اینا وطن که همواره پاینده و فزاینده باشد.»

جشن تولد مظفرالدین شاه با چاپ اولین شماره روزنامه مصادف گشت. به میمنت این تقارن، پس از مقدمه شرحی به صورت ذیل به چاپ رسیده: «چون

روزنامه خلاصه الحوادث شماره ۳ و ۴ ۱۳۴۱

هر گونه مقاله لطیفه و اعلانی که منافی صلاح دولت و ملت نباشد از اداره روزنامه خلاصه الحوادث بفرستد تا کمال امتنان طبع و نشر خواهد شد.

افسوس که در این روزگار که در آن همه کس مقهور نمی‌باشد و گذشته از این روزنامه‌جات تا به دست شخص می‌رسد، مطالب عمده مفیده آن غالباً کهنه است، لهذا اداره انطباعات ایران محض خدمت به عمومی اینا وطن عزیز خود، این جریده مختصر یومیه را که حاوی خلاصه اخبار مهمه یومیه تمام عالم و هم مختصری از وقایع عمده داخله مملکت می‌باشد، به عنایت و یاری الله و توجهات خاطر خطیر همایون شاهنشاه جهان پناه - خلدالله سلطانه - احداث و ایجاد نمود و از امروز که روز میلاد سعادت بنیاد اعلیحضرت قوی شوکت همایون شاهنشاه مظفرالدین شاه قاجار - روحنا فداء - و اسعد تمام ایام است، به مبارکی و میمنت افتتاح و شروع به روزنامه خلاصه الحوادث شد؛ امید به یاری خدای ثوالمنن و مددکاری یاران و اینا وطن که همواره پاینده و فزاینده باشد.»

جشن تولد مظفرالدین شاه با چاپ اولین شماره روزنامه مصادف گشت. به میمنت این تقارن، پس از مقدمه شرحی به صورت ذیل به چاپ رسیده: «چون

محمد باقرخان اعتمادالسلطنه رئیس اداره انطباعات بوده است، قهرا اداره امور روزنامه نیز با مشارالیه بوده است. (۳)

نشان شیر و خورشید در لوگوی روزنامه، همان طور که گفته شد، دلیل بر دولتی بودن و وابسته بودن آن به دربار است، اما طرح آن در بالای صفحه طی شماره‌های منتشره بارها دچار تغییر شده است، بدین صورت که تا شماره هفتاد و هفتم، از دو طرف، دو دسته گل آن را دربر گرفته است، ولی از شماره هفتاد و هشتم در تاریخ چهاردهم شوال هزار و سیصد و شانزده هجری قمری این دسته‌های گل از اطراف شیر و خورشید حذف شده و شیر و خورشید به تنهایی بر بالای صفحه روزنامه نمایان است. تا پایان سال انتشار (هزار و سیصد و بیست و یک قمری) چندین بار این طرح دچار تغییر شده و با طرح‌های گوناگون به چاپ رسیده است. برای مثال تصویر شیر و خورشید دوباره از شماره صد و شصتم به تاریخ بیستم صفر هزار و سیصد و هفده هجری قمری در میان دو دسته گل قرار گرفته است و به صورت شماره‌های اولیه منقش شده است.

یکی از شماره‌های روزنامه (سیصد و هفتاد و چهار به تاریخ ده ذیحجه الحرام هزار و سیصد و هفده هجری قمری) نسبت به بقیه شماره‌های روزنامه (تا قبل از این شماره) از نظر تزئینات و صورت ظاهری تفاوت فاحشی دارد و آراسته به نقش‌های زیادی می‌باشد و از سمت راست و چپ با انگشت اشاره به شماره سیصد و هفتاد و چهار اشاره شده است که مهم‌ترین مطلب این شماره، اختصاص به بازگشایی یک مرکز کتابفروشی و قرائتخانه‌ای در کنار آن دارد، که شرایط استفاده از قرائت خانه را تمام و کمال بیان کرده است.

از تاریخ بیست و نه شعبان هزار و سیصد و نوزده هجری قمری، شماره هفتصد و نوزده، قیمت و محل فروش و چاپ روزنامه در بالای صفحه به چاپ رسیده است؛ بدین صورت: «قیمت آبونه ماهی سه قران» و «محل فروش، چاپخانه فرانکوپرشان در خیابان علاءالدوله» و این نشانی در شماره‌های منتشره در دوره دوم تغییر یافته و محل فروش روزنامه به خیابان ناصریه مقابل شمس العماره حجرة آقامیرزا حسن وکیل جراید و روزنامه‌جات تغییر پیدا کرده است. همچنین قیمت روزنامه در دوره دوم در تهران ماهی سه قران، در سایر بلاد ایران چهار قران می‌باشد.

علامت شیر و خورشید با تصویر بزرگتر که تصویر تاج نیز بالای آن قرار گرفته است، از ۱۲ صفر ۱۳۲۰ هجری قمری در بالای صفحه به تصویر کشیده شده است. خلاصه الحوادث جزء نشریاتی است که شعاری درباره روش و محتوا نداشت و روزنامه به این بسنده می‌کرد که از خوانندگان بخواهد که مطالب مفیدشان را برای چاپ ارسال دارند (۴). همچنین از دوم ربیع الثانی سال ۱۳۲۰ ه. ق این سطر زیر عنوان روزنامه افزوده شده است: «هر گونه مقاله مفیده و

اعلاناتی که، منافی به رأی دولت و ملت نباشد به اداره روزنامه خلاصه الحوادث بفرستند، به کمال امتناب طبع و نشر خواهد شد.»

شماره نسخه که تا آخر سال هزار و سیصد و نوزده هجری قمری فقط با حروف فارسی نوشته می‌شد، از ابتدای سال هزار و سیصد و بیست قمری، شماره روزنامه علاوه بر حروف فارسی با اعداد لاتین نیز چاپ می‌شد (۸۰۵) و این روال از این تاریخ (یازدهم محرم هزار و سیصد و بیست هجری قمری) به بعد ادامه پیدا کرده است.

در مورد چگونگی پرداخت قیمت روزنامه در شماره هیجدهم به تاریخ چهارشنبه هشت رجب سال ۱۳۱۶ هجری قمری در زیر عنوان «اعلان اداره خلاصه الحوادث» این چنین آمده است: «... هر کس روزنامه خلاصه الحوادث را مشتری دائمی می‌شود، لازم نیست قیمت هر نمره را نقد به فراش حامل یا به فروشنده روزنامه بدهد، بلکه اسم خود و منزل خودشان را به اداره روزنامه بدهند، ثبت دفتر نموده و ماه به ماه به موجب قبض به مهر مجیرالدوله، مدیر کل روزنامه‌جات و انطباعات مطالبه و دریافت تنخواه خواهد شد.»

چنانکه ملاحظه می‌شود، روزنامه خلاصه الحوادث با قیمت مشخص به دست مردم می‌رسد. نبود قیمت در بالای صفحه (کنار لوگوی روزنامه) دلیل بر رایگان بودن روزنامه نمی‌تواند باشد. ذکر اعلان در شماره هیجدهم مبنی بر نپرداختن قیمت روزنامه به فراش روزنامه، دلیل محکمی بر رایگان نبودن روزنامه می‌باشد. همچنین در آن اعلان، به مدیر کلی آقای مجیرالدوله مستوفی در وزارت انطباعات اشاره شده است که نشان می‌دهد پس از محمدباقرخان اعتمادالسلطنه، ایشان امور روزنامه‌جات، اعم از روزنامه خلاصه الحوادث را بر عهده داشت.

در تاریخ دوم شوال هزار و سیصد و شانزده هجری قمری، شماره هفتاد و ششم، از طریق روزنامه، نمایندگی‌های خلاصه الحوادث در بلاد داخله و خارجه به آگاهی عموم مردم می‌رسد: «وکلائی خلاصه الحوادث، وکالت روزنامه خلاصه الحوادث در گیلان و مازندران و خراسان و کل ترکستان روسیه با معتمدالسلطان آقا میرزاعلی اکبر خان سرهنگ وکیل جراید ایران و اطلاع و شرافت و سایر جراید فارسیه است که ساکن و متوقف رشت هستند. هر کس در بلاد مزبوره طالب این روزنامه باشد، به معزی الیه رجوع نماید. قیمت روزنامه خلاصه الحوادث سالیانه دردارالخلافه طهران، سه تومان و در سایر ولایات با ملاحظه کرایه پست، سه تومان و چهار هزاردینار است.»

این برای نخستین بار است که قیمت روزنامه خلاصه الحوادث در تهران و سایر ولایات به طور صریح بیان می‌شود، زیرا قبلاً (هشت رجب ۱۳۱۶ ه. ق، شماره هیجدهم) فقط از پرداخت مبلغ از طریق

دادن نشانی از طرف فرد خریدار به صورت ماه به ماه سخن به میان آمده بود.

مندرجات خلاصه الحوادث از دو قسمت اخبار داخله و خارجه تشکیل شده و اخبار خارجه عبارت از تلگراف‌هایی بوده که از شرکت هند و اروپا به وسیله خبرنگاری رویتر رسیده و در روزنامه طبع شده است. (۵)

مطالب مندرج در شماره صدویست و شش به تاریخ دوشنبه سیزدهم ذی‌الحجه الحرام هزار و سیصد و شانزده هجری قمری گواه روشنی بر این امر است: «عذر تأخیر. چون عمده اساس مطالب روزنامه (خلاصه الحوادث) ترجمه اخبار تلگرافی عمومی عالم است و گاهی از اوقات دو روز و سه روز پوبلیک نیوز به تأخیر افتاده، نمی‌رسد، لهذا گاهگاه اتفاق می‌افتد که یکی دو روز از موقع طبع و انتشار عقب می‌افتد، ولی نه این که روزنامه هیچ روزی از میانه ساقط و ترک شود.»

کلیه مطالب روزنامه همانطور که قبلاً آمده است، در دو قسمت وقایع داخله و خارجه می‌باشد، بدین مضمون که تمام حوادث و خبرهای داخل کشور در قسمت وقایع داخله به چاپ می‌رسد و کلیه حوادث و خبرهای خارج از کشور در قسمت وقایع خارجه آمده است. برای نمونه در شماره پنجم به تاریخ نوزده جمادی الاخره هزار و سیصد و شانزده هجری قمری در قسمت اخبار داخله این چنین آمده است: «داخله. از اوایل هذه السلطنه تا امروز به اقبال بندگان اعلیحضرت همایون شاهنشاه - روحنا فداه - پنج باب مدرسه جدید علمی و ابتدایی و یک کتابخانه عمومی ملی با ترتیب صحیح به همت انجمن معارف، احداث و افتتاح شده است. ...» [سیل]

در بخش وقایع خارجه نیز مطالب جالب و حوادثی که در خارج از کشور روی می‌داد، به چاپ می‌رسید. برای مثال، در شماره هفتم به تاریخ سه شنبه بیست و دو شهر جمادی الاخره هزار و سیصد و شانزده هجری قمری مطلبی این چنین به چاپ رسیده است: «خلاصه وقایع خارجه. از برلن نوشته‌اند که: سفر امپراطور آلمان به واسطه شدت گرما مختصر شده است. ...»

نکته جالب توجه در این روزنامه آن است که بخش خبرهای داخلی با عنوان «داخله» آمده است و تا شماره هیجده فقط شامل یک خبر داخلی می‌باشد، ولی بخش خبرهای خارجی با عنوان «خلاصه وقایع خارجه». شامل خلاصه چندین خبر خارجی از دول مختلف جهان بوده است، به همین جهت در بخش خبرهای خارجی مطالب بیشتری نسبت به خبرهای داخله درج شده است، اما از شماره نوزدهم عنوان «داخله» به «خلاصه وقایع داخله» تغییر پیدا کرد و مانند خبرهای خارجی، عنوان با «خلاصه وقایع» آغاز شده است.

به طور کلی در تمام شماره‌ها، وقتی اخبار وقایع خارجه بیشتر بود، شماره مربوطه فقط وقایع خارجه

را در آن شماره به چاپ می‌رساند و از ذکر وقایع داخله اجتناب می‌کند و بالعکس. در مقابل این روش شماره صد و شصت و چهار به طور کلی اختصاص به «اعلان» دارد و هیچ‌مسئلی از وقایع داخله و خارجه در این شماره به چاپ نرسیده است.

در شماره چهاردهم به بعد برعکس شماره‌های قبل بخش شماره‌های داخله نیز از یک خبر اختصاصی به چند خبر افزایش پیدا کرد که یکی از خبرهای نام در همین شماره تاسیس مدرسه جدیدی به جاب اکبر می‌باشد که متن خبر بدین شرح است. «فصله، به منسوب و تقدم انجمن معارف مدرسه جدیدی موسوم به مدرسه اکبر در دارالخلافه طهران اعلان شده استبرای تحصیل و تکمیل انجمن اساتیب و بیست و پنج سال به بالا تا سن کفولت که میل به تحصیل و بیعت نمودن دارند ولی خوش ندارند در مدرسه اطفال یا کودکان و جوانان خردسال معررس و برافک شوند. محل این مدرسه در خیابان علاءکوله مرحوم امیرنظام - مقابل کوچه منخل میدان مشق... و همچنین در ادامه اخبار آمده است: «از فرار خبر [اسل] منجیل پل منجیل و لرابر کرده و مشغولند که بی آهنی به جای آن بسازند...»

چاپ مطالب روزنامه بدین موقبل ادامه داشته تا این که از تاریخ هفتم سفر هزار و سیصد و هفده شماره صد و شصت و شصت به بعد اکثر شماره‌های روزنامه فقط به خلاصه وقایع خارجه اختصاص دارد مگر در بعضی مواقع که مطالب مهمی مثل این مطالب بیانش واجب افتاده است، خلاصه وقایع داخله حاجی میرزا حسن مشیرالدوله وزیر امور خارجه که در لوابر ماندنی الحجه الحرام به جهت اصلاح مزاج و استحضار به ابدی‌های معدنی آلمان... عزیمت فرنگستان‌نمونند در این ایام در پاریس اجل موعود تا درک نموده از این جهان به سرای جاوید ارتحال کردند...»

از تاریخ فوق مطالب و خبرهای بلاد اروپا سرلوحه کار روزنامه قرار گرفته است، در این بین از هر چند شماره وقتی یک شماره به وقایع داخله اختصاص پیدا می‌کند، عنوان «خلاصه وقایع داخله» برعکس «خلاصه وقایع خارجه» به صورت ریز نوشته می‌شد (برای مثال به شماره ۲۳۰۷ رمضان ۱۳۱۷ هـ. ق. رجوع کنید).

روش و شیوه نگارش:

خلاصه الحوادث برای نخستین بار در روزنامه‌های فارسی، ترجمه خبرهای جهان یا بدون افزودن کاستن و جمله‌پردازی و مترادف سازی به چاپ می‌رساند. بدیهی است که به سبب ترجمه‌نویسی محتوایش، چاپ‌بوسی یعنی عیب بزرگ دیگر روزنامه‌ها نیز در آن دیده نمی‌شود.^(۱) به‌عبارت‌دیگر هیچ گونه تفسیر و توضیح در مورد وقایع روز ندارد و در ارئه مطالب فقط به ترجمه‌مطالب و خبرهای روزنامه خارج از کشور بسنده کرده است.

شیوه نگارش خلاصه الحوادث در آن برعهه خاص

زمانی که اکثر روزنامه‌ها از ترس دربار، در ارائه مطالب دچار تملق گویی بودند، به حدی در ارائه خبرها صفاقت را پیشه خود کرده بود که مردم به خاطر همین دلیل، بیشتر به سوی این روزنامه گرایش داشتند؛ مخصوصاً در زمینه ارائه اخبار خارجه که مستقیماً از روزنامه‌های خارجی ترجمه می‌شد، و هیچ گونه تزیین و تصریف صورت نمی‌گرفت. اگر به محتوای روزنامه‌ها مستقیماً رجوع کنیم، مشاهده خواهیم کرد که آن گونه آزادی گفتار و نوشتار که در مطبوعات دیگر کشورها رایج بود و اصلاح طلبان داخل کشور خواستار آن بودند اما روزنامه‌های داخلی آن را بر نمی‌تابیدند، با انتشار خلاصه الحوادث در کشور حقیقت شد و می‌توان گفت این نقطه تاریک در مطبوعات به روشنی نمایان شد.

همان طور که احتیاط السلطه نیز نوشته است خلاصه الحوادث مردم را در کوتاه‌ترین زمان در جریان رویدادهای جهانی می‌گذاشت و انتشار روزانه و منظم آن تأثیر عجیب و بلور نگرینی در اقبال عمومی مردم از روزنامه داشت.^(۲) برای اساس می‌توان گفت که روزنامه خلاصه الحوادث اهرمان سانه نوسی در مطبوعات کشور بود.

به طور کلی در نگارش مطالب روزنامه دوره منظری از جمله «روزنامه خلاصه الحوادث» این‌گونه است: «می‌توان متوجه کرد که ساهبت‌گزار روزنامه نگاری نسبت به دوره تاریخی تغییر می‌کند. دوران دوره روزنامه برای خدمت به مردم بیرون می‌آید و نوشتن خبرهای رسمی و ابزار و وسایل تربیت ریش به دست دربار و بیرون می‌آید»

تعداد صفحات روزنامه تا شماره صد و پنجاه و یک در یک صفحه و روی دیگر آن همان‌طور که قبلاً ذکر آن رفته سفید می‌باشد. و فقط شماره صد و پنجاه و دو در دو صفحه که آن هم به خاطر املاک کلام در خلاصه وقایع داخله بود. دوباره از شماره صد و پنجاه و سه روزی کلشک ادامه پیدا کرد که روزنامه بار هم در یک صفحه چاپ شده است.

در میان دست‌نمائی‌های موجود در کتابخانه مجلس شورای اسلامی، شماره‌های منتشر شده از تاریخ پانزده شوال هزار و سیصد و هجده هجری قمری لغایت بیست و هفت رجب ۱۳۱۶ هـ. ق. (از شماره پانصد و هفتاد تا شصت و نود و هفت) موجود نیست.

در دست در همین مقطع است که جدول بسیار خوب در چاپ این روزنامه صورت پذیرفت. بدین صورت که تعداد صفحات این روزنامه از یک صفحه به دو صفحه و همچنین مطالب روزنامه (وقایع داخله و خارجه) حذف و اخبار و اطلاعات در مورد هر کشور و هر موضوعی در زیر نام آن کشور و موضوع به چاپ رسیدند. بر عکس شماره‌های قبل که کلیه اخبار و اطلاعات خارجی در زیر عنوان وقایع خارجه و کلیه اخبار و اطلاعات داخلی در زیر عنوان وقایع داخله به چاپ می‌رسید، برای مثال اخبار در مورد کشور چین زیر نام چین و مسئلی در زمینه تجزیه نور چراغ‌ها و

لامیها در زیر موضوع نور آورده شده است. از میان نسخ‌های موجود نسخه شماره هفتصد و سی و هفت به تاریخ بیست و شش رمضان هزار و سیصد و نوزده هجری قمری در سه صفحه به چاپ رسیده است که صفحه سوم به طور کلی اختصاص به صورت نرخ اجناس شهر دارالخلافه طهران دارد که توسط مدرسه مبارکه نایب‌السلطنه شاهنشاهی منظری اعلان شده است و همچنین شماره هفتصد و شصت و شش به تاریخ نایب‌السلطنه الحرام و شماره هفتصد و هفتاد دوم و سوم در تاریخ هفدهم و هجدهم نایب‌السلطنه هزار و سیصد و نوزده در چهار صفحه به چاپ رسیده است. در نامه چاپ روزنامه نصاب‌مفصل‌ات هر از چند گاه تغییر کرده و از یک صفحه به دو یا سه و حتی چهار متغیر بود.

روزنامه خلاصه الحوادث چاپ سری بود و تا تاریخ بیستم سفر هزار و سیصد و هفتاد و شصت و نه کلیه مطالب با حروف ریز نوشته شده است و از تاریخ بیست و یکم سفر هزار و سیصد و هفده شماره صد و هفتاد مطالب روزنامه با حروف بزرگ به چاپ رسیدند. استفاده از حروف چاپ و خواناتر جهت چاپ روزنامه از دوازده سفر هزار و سیصد و بیست هجری قمری، شماره هشتصد و نوزده سرلوحه روزنامه قرار گرفته است به قسمی که در همین شماره در اعلانی به این امر اشاره شده است. «اعلان، چاپخانه فرانکوپوشان با کمال احترام خاطر مشترکین و مشتریان عظام را مستحضر می‌سازد که به واسطه مرمت کردن ماشین و اصلاح کلیه لواحق چاپخانه از این به بعد حاضر است که هر قسم کتاب و نوشته به خط فارسی و ترکی و فرانس و انگلیسی و روسی و آلمانی به قیمت مناسب و طبع پاکیزه چاپ کرده تسلیم نماید.»

استفاده از تصویر و نقاشی در اعلانات روزنامه برای اولین بار در تاریخ سوم ماه محرم هزار و سیصد و بیست هجری قمری، شماره هفتصد و نود و هفت می‌باشد که در صفحه دوم این شماره صورت ساعت برای تبلیغ ساعت‌های سوئیس به تصویر کشیده شده است. این تاریخ را می‌توان نقطه صلب اعلانات در زمینه استفاده از تصویر برای تبلیغات یا اعلانات نامید.

اولین اعلان در روزنامه خلاصه الحوادث در شماره ۲۴ به تاریخ پنجشنبه ۲۴ شهریورماه ۱۳۰۶ سال هزار و سیصد و ششصد و شش و هفتاد و هفتاد و بیست هجری قمری، شماره هفتصد و نود و هفت می‌باشد که در صفحه دوم این شماره صورت ساعت برای تبلیغ ساعت‌های سوئیس به تصویر کشیده شده است. این تاریخ را می‌توان نقطه صلب اعلانات در زمینه استفاده از تصویر برای تبلیغات یا اعلانات نامید.

اولین اعلان در روزنامه خلاصه الحوادث در شماره ۲۴ به تاریخ پنجشنبه ۲۴ شهریورماه ۱۳۰۶ سال هزار و سیصد و ششصد و شش و هفتاد و هفتاد و بیست هجری قمری، شماره هفتصد و نود و هفت می‌باشد که در صفحه دوم این شماره صورت ساعت برای تبلیغ ساعت‌های سوئیس به تصویر کشیده شده است. این تاریخ را می‌توان نقطه صلب اعلانات در زمینه استفاده از تصویر برای تبلیغات یا اعلانات نامید.

فرانسه در تاریخ بیست و هشت رجب هزار و سیصد و نوزده هجری قمری مشاهده می‌شود.^(۸) در توضیح مطلب این که، در بعضی از شماره‌ها هر اعلانی که به زبان فارسی در روزنامه منتشر می‌شد، ترجمه فرانسوی آن نیز در ذیل یا بالای آن به چاپ می‌رسید. طرز نوشتن مطالب در صفحات روزنامه تا شماره هفتصد و سی و پنج^(۹) در یک ستون و از همین شماره (بیست و سه ماه مبارک رمضان سال ۱۳۱۹ هـ. ق) این روش تغییر کرد و هر صفحه در دو ستون به چاپ رسید.

انتشار روزنامه به صورت مرتب ادامه داشت تا این که از بیستم جمادی الثانی تا هجدهم رجب هزار و سیصد و هجده هجری قمری بنا به دلایلی که خود روزنامه در شماره پانصد و نه (هجدهم رجب ۱۳۱۸ هـ. ق) آورده است، متوقف شد: «اعتنار، به واسطه این که حروف کهنه و مغشوش شده بود و حروف جدید خواسته بودیم و نرسیده بود، چند روز کار چرخ و حروف تعطیل شده، این روزنامه به تأخیر افتاد و ان‌شالله از این تاریخ مرتباً با حروف جدید طبع خواهد شد.»

روزنامه خلاصه الحوادث برگزاری جشن‌ها و اعیاد مذهبی و همچنین برگزاری مراسم‌های سوگواری را به صورت جالبی منعکس می‌کرد. به طوری که جشن‌ها و اعیاد را به عموم تبریک گفته و برگزاری جشن‌ها را در دارالخلافه طهران به اطلاع عموم می‌رساند و همچنین برگزاری مراسم سوگواری: «اعتنار. روزنامه خلاصه الحوادث تا روز پنجم محرم الحرام به طبع و انتشار رسید و از روز ششم تا روز عاشورا را به ملاحظه عزاداری و حرمت موقع سوگواری حضرت ابی‌عبدالله الحسین - ارواحنا لعلها الفداء - چنان که همه نوایر امور و اعمال تعطیل می‌شود، تعطیل گردید، ولی بایستی در روزنامه پنجم اعلان تعطیل شده باشد و از این کار غفلت رفت، لهذا از مطالعه کنندگان گرام معذرت می‌خواهیم.»^(۱۰)

در ذکر اهمیت دهه محرم و برگزاری مراسم سوگواری به ذکر دو واقعه در سبزواری به هنگام مراسم عزاداری سالار شهیدان اشاره می‌کند^(۱۱)، که در این جا به یکی از این واقعه‌ها اشاره می‌شود: «مقرب الخاقان آقا میرزا اسمعیل خان رئیس پست سبزواری دو واقعه از سبزواری که در دهه عاشورا اتفاق افتاده است به اداره اطلاع نوشته. از آن جا که مشارالیه... در خلاصه الحوادث نقل می‌شود و العهده علی الراوی... از اول دهه محرم تا روز عاشورا در دارالحکومه سبزواری روضه خوانی و اطعام در کار بوده و هر شبی صنفی از اصناف را به صرف شام دعوت می‌نموده‌اند. شب تاسوعا صنف دباغ موعود بوده. مشهدی نصرالله نامی دباغ چون سال گذشته در دعوت خانه حکومت به او بد گذشته بود، امسال هر چه رفقای او اصرار می‌کنند، به مجلس دعوت و روضه الحکومه حاضر نشده، محض تن پروری و استراحت در منزل خود توقف و عیالش به دستور العمل

او یک بشقاب پلو و شامی مطبوع طبع و برای او طبخ و ترتیب داده وقتی که حاضر می‌کند، مشهدی نصرالله لقمه اول را برداشته به نظرش می‌آید که تمام کرم است، متعجب شده به کناری ریخته، لقمه دیگر بر می‌دارد، باز می‌بیند کرم خالص است، دست از شام کشیده بر سر خود می‌زند و فوراً از خانه بیرون رفته با خلوص نیت در تکیه مشغول تعزیه داری می‌شود. و روز تاسوعا این واقعه را خود او در مجلس روضه و محضر عام اظهار می‌دارد.»

می‌توان گفت روزنامه خلاصه الحوادث از آغاز انتشار تا ماه صفر سال هزار و سیصد و بیست هجری قمری، فقط به اخبار داخلی و خارجی می‌پرداخت و به مسائل حاشیه‌ای روز و تفسیر و تحلیل مطالب و یا چاپ داستان‌های دنباله دار نمی‌پرداخت. تا این که در دوم ربیع الاول سال ۱۳۲۰ هـ. ق اولین قسمت از سرگذشت «رابن سن کروز» در شماره هشتصد و سی و یکم منتشر شد و تا بیستم جمادی الاول هزار و سیصد و بیست هجری قمری، چهل و هشت قسمت آن به چاپ رسید و در پایان قسمت چهل و هشتم جمله «آدمه دارد» حک شده است، اما در شماره‌های بعدی اثری از این سرگذشت نامه دیده نمی‌شود.

طبق بررسی‌هایی که نگارنده در خود روزنامه انجام داده است، این امر مسلم گشت که تعداد شماره‌های منتشره روزنامه خل-اصمب الحوادث بیش از ۹۵۲ شماره می‌باشد، زیرا در نسخه موجودی کتابخانه مجلس شماره‌های ۱۰۵۳ و ۱۰۵۴ در تاریخ دوشنبه ۲۸ و سه شنبه ۲۹ محرم هزار و سیصد و بیست و یک هجری قمری مشترکاً به چاپ رسیده است؛ و همچنین این شماره برعکس تمام شماره‌های قبلی که اختصاص به اخبار داخله و خارجه داشت، فقط شامل یک مقاله با عنوان «آفسوس» می‌باشد. در پایان صفحه اول نسخه موجودی، جمله «بقیه دارد» آمده است که احتمالاً در صورت عدم بروز مشکلات خاص آن دوره، شماره‌های بعدی نیز منتشر شده است. دوره دوم نیز در سال هزار و سیصد و بیست و یک هجری قمری در چهل و سه شماره منتشر شده است.^(۱۲)

از شماره‌های موجود روزنامه خلاصه الحوادث می‌توان نتیجه گرفت:

۱- روزنامه خلاصه الحوادث تا شماره ۱۰۵۴ به طور پی‌درپی منتشر شده است و شماره‌های بعدی نیز احتمالاً به چاپ رسیده است و قول مؤلف کتاب تاریخ جراید و مجلات ایران در مورد این که این روزنامه در ۹۵۲ شماره به چاپ رسیده است، صحیح نمی‌باشد.

۲- نتیجه دوم این که این روزنامه دوره اول در ۹۵۲ شماره و دوره دوم در ۴۳ شماره به چاپ رسیده و می‌توان نتیجه گرفت که ۴۳ شماره دوره دوم، در ادامه شماره‌های دوره اول در نظر گرفته شده است که جمعاً به ۹۹۵ شماره می‌رسد. پس می‌توان گفت

که شماره‌های ۱۰۵۳ و ۱۰۵۴ در ادامه شماره‌های دوره اول و دوم به چاپ رسیده است و همان طوری که قبلاً نیز اشاره شد، چون در پایان شماره ۱۰۵۴ در پایان مقاله، جمله «بقیه دارد» آمده است، احتمال تلاوم چاپ این روزنامه وجود دارد.

در مورد چاپ روزنامه در تمام ایام هفته به غیر از روزهای جمعه و یکشنبه باید اذعان داشت که چون روز جمعه برای مسلمانان و روز یکشنبه برای مسیحیان روز تعطیل محسوب می‌شود، روزنامه به غیر از این روزها منتشر می‌شد. و دلیل این امر این نکته می‌باشد که روزنامه خلاصه الحوادث روزنامه‌ای بوده است که به زبان فرانسوی (مخصوصاً صفحات اعلانات) منتشر می‌شده است.

فهرست موجودی روزنامه خلاصه الحوادث در کتابخانه مجلس شورای اسلامی:

- سال ۱۳۱۶ هـ. ق: ۱-۱۲۱: ۱۳۵-۱۳۸
 سال ۱۳۱۷ هـ. ق: ۱۳۹-۱۸۵: ۲۰۰-۲۲۸: ۲۳۷-۲۴۷
 ۲۵۸-۲۵۲: ۲۶۷-۲۷۹: ۲۸۲-۲۸۹: ۲۹۴-۲۹۷
 سال ۱۳۱۸ هـ. ق: ۳۰۹-۳۰۵: ۳۱۶-۳۲۲: ۳۲۹: ۳۳۱: ۳۳۳-۳۴۴
 ۳۴۹-۳۴۸: ۳۷۷-۳۷۹: ۳۸۷
 سال ۱۳۱۸ هـ. ق: ۴۰۷-۴۰۱: ۴۲۲-۴۲۴: ۴۳۲-۴۳۶
 ۴۴۵-۴۸۳: ۴۹۲: ۴۹۵-۴۹۴: ۴۹۸-۵۰۴
 سال ۱۳۱۹ هـ. ق: ۵۱۳-۵۰۸: ۵۲۵-۵۲۴: ۵۲۹-۵۵۳: ۵۶۷-۵۶۹
 سال ۱۳۱۹ هـ. ق: ۶۹۸-۷۳۳: ۷۳۵-۷۷۸: ۷۸۰-۷۸۷
 ۷۹۰-۷۹۳: ۷۹۵
 سال ۱۳۲۰ هـ. ق: ۷۹۸-۸۱۳: ۸۱۵-۸۱۹: ۸۲۱-۸۲۶
 ۸۲۸-۸۸۷: ۸۸۹-۸۹۷: ۹۰۰-۹۰۸: ۹۱۰-۹۱۲
 سال ۱۳۲۰ هـ. ق: ۹۱۴: ۹۱۶-۹۱۹: ۹۲۲-۹۲۴: ۹۲۹-۹۳۳
 ۹۳۶-۹۳۸: ۹۴۰-۹۵۲
 سال ۱۳۲۱ هـ. ق: ۲-۴: ۷-۸: ۱۱-۱۲: ۲۰-۲۱
 ۲۳-۲۸: ۳۰-۳۲: ۳۶: ۳۸: ۴۰-۴۳

۱- تاریخ جراید و مجلات ایران، صدر هاشمی، ص ۲۴۵.
 ۲- ناصرالدین پروین «تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان» مجلد ۲ [بحران آزادی]، (تهران: نشر دانشگاهی، ۱۳۷۹، ص ۳۹۹).
 ۳- تاریخ جراید و مجلات ایران، صدر هاشمی، ص ۲۴۶.
 ۴- ناصرالدین پروین «تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان» مجلد ۲ [بحران آزادی]، (تهران: نشر دانشگاهی، ۱۳۷۹، ص ۴۲۲).
 ۵- تاریخ جراید و مجلات ایران، صدر هاشمی، ص ۲۴۷.
 ۶- ناصرالدین پروین «تاریخ روزنامه نگاری ایرانیان و دیگر پارسی نویسان» مجلد ۲ [بحران آزادی]، (تهران: نشر دانشگاهی، ۱۳۷۹، ص ۲۲۸).
 ۷- همان ص ۴۳۱.
 ۸- به دلیل اینکه موجودی کتابخانه مجلس تا ۱۵ شوال ۱۳۱۸ هـ. ق تکمیل می‌باشد و ادامه آن از ۲۷ رجب ۱۳۱۹ هـ. ق موجود می‌باشد و اولین ترجمه اعلان به زبان فرانسه در همین تاریخ (۲۷ رجب ۱۳۱۹) مشاهده می‌شود، و این دلیل بر نبود ترجمه اعلان در تاریخ قبل از آن نمی‌باشد.
 ۹- شماره ۷۳۳ موجود نمی‌باشد.
 ۱۰- دوشنبه نوزدهم محرم ۱۳۱۷ هـ. ق، شماره ۱۴۲.
 ۱۱- چهارشنبه بیست و یک محرم ۱۳۱۷ هـ. ق، شماره ۱۴۹.
 ۱۲- شماره اول در تاریخ ۲۲ رجب ۱۳۲۱ هـ. ق و آخرین شماره (۴۳) دوم شوال ۱۳۲۱ هـ. ق.